

Гі де МОПАССАН

ПАРИЗЬКА
ПРИГОДА

Новели

Переклад з французької

Київ
“ЗНАННЯ”

ПАРИЗЬКА ПРИГОДА

Чи є в жіноцтва гостріше почуття, ніж цікавість? О, спізнати, збагнути, торкнутися того, що ввижалося в мріях! На що б не пішла вона заради цього? Жінка, у котрої прокинулась палка, нестримна цікавість, ладна зважитись на будь-які шаленства та безумні вчинки, вона не боїться жодної небезпеки, нічого в світі. Мова йде про справжніх жінок, обдарованих тим потрійним розумом, що сторонньому глядачеві відається холодним та розважливим, проте тайт у собі, по-перше, безупинний, невтомний жіночий неспокій; по-друге, хитрощі під маскою наївності та простоти, хитрощі святенниці, софістичні та хисткі; по-третє, чарівну пустотливість, витончене лукавство, милу зрадливість, — словом, усі ті принади тонкого кокетства та прихованої розпусти, що доводять до самогубства надто довірливих коханців і дають велику втіху іншим.

Та, чию пригоду маю вам розказати, була собі провінціалочка, все ще по-міщанському цнотлива та скромна. Життя її, спокійне на перший погляд, оберталося в межах родини — між чоловіком, завжди заглибленим у свої справи, та двома дітьми, яких вона виховувала сумлінно і дбайливо. Проте серце її тремтіло від невситимої цікавості, від жадоби спізнати невідоме. День і ніч вона марила про Париж і з захватом читала великосвітські газети. Описи бенкетів, дамських убрань, розваг та видовищ викликали в ній палкі, нестримні бажання; та особливо тривожили і приваблювали її чутки, де лише злегка піdnімалася запона над таємницями і де в майстерно завуальованих фразах вчуvalись її натяки на якісь грішні і безумні насолоди.

Зі свого тихого закутка бачила вона Париж в якомусь апофеозі незнаних розкошів та витонченої, принадної розпусти. І довгими ночами, лежачи поруч свого чоловіка, що спав горілиць, з пов'язаною шовковою хусткою головою, й рівномірно хропів, вона мріяла про тих славетних осіб, чиї імена сяяли на перших сторінках газети, як великі зорі серед темного неба. Вона уявляла їхне чарівне життя — нескінченну низку витончених бенкетів, улаштованих по-античному оргій, мінливі сцени такого солодко-вишуканого пороку, аж годі було їх собі змалювати. Бульвари здавались їй якимось виром людських пристрастей, де, певне, кожен будинок приховує якусь дивовижну любовну таємницю.

А тим часом вона старілась. Старілась, нічого в житті не спізnavши, крім щоденних домашніх клюпотів, одноманітних та банальних, з яких складається, кажуть, щастя родинного вогнища. Проте це

була ще вродлива жінка, що вбереглася в цьому спокійному існуванні, як зберігається зимове яблуко у замкнутій шафі. Тільки душу її гризли й палили потайні пристрасні бажання. “Невже, — думала вона, — доведеться вік звікувати, не відчувши отого страшного, принадного сп’яніння, ні разу не поринувши у кипучі хвилі паризьких насолод?”

Гій поталанило-таки, після довгих підготовчих заходів та хитрощів, під мудро вигаданим приводом улаштувати подорож до Парижа. Чоловік не міг супроводити її в цій мандрівці, отже, вона поїхала сама.

Приїхавши, вона заздалегідь подбала, щоб мати два дні, чи, радше, дві ночі зовсім вільних. Для цього наша провінціалка вигадала, ніби має навідатись до своїх давніх друзів, що мешкали десь на околиці міста.

А тоді взялася шукати. Обійшла всі бульвари та не помітила там нічого, крім звичайної вуличної, регламентованої розпусти. Вона допитливим оком заглядала до кількох кав’ярень, дуже уважно прочитала листування у “Фігаро”, яке щоранку лунало в її душі, мов далекий заклик до кохання.

Але ніщо не допомогло їй знайти дорогу до тих шалених оргій артистів і актрис, ніщо не вело до храмів безсоромного раювання, що здавалися їй замкненими якимось магічним словом, немов печера в казках “Тисяча й однієї ночі” або римські катакомби, де потай відбувалися відправи забороненої релігії.

Батьки її, дрібні буржуа, не могли познайомити свою дочку ні з ким з тих уславлених людей, чиї імена завжди лунали у неї в голові. Охоплена роз-

пачем, вона хотіла вже вертатися додому, аж раптом щасливий випадок став їй у пригоді.

Ішла вона якось вулицею Шосе д'Антен¹ і спинилась перед крамницею, повною отих японських дрібничок, що своїми яскравими барвами веселять нам очі. Вона розглядала маленьких блазнів зі словнової кості, велиki, вкриті пишнобарвною емаллю вази, химерні бронзові статуетки — і враз почула, як там, у крамниці, крамар послужливо показував товстому, невисокому, лисому чоловікові з сивою уже борідкою великого пузатого ідола — едину, мовляв, у тому стилі річ.

У кожній крамаревій фразі ім'я того поціновувача — ім'я славне — лунало, як бойова сурма. Інші покупці — молоді жінки, елегантні чоловіки — крадькома, але цілком пристойно і з шанбою дивились раз у раз на відомого всім письменника, що не відводив захоплених очей від порцелянового ідола. Вони обидва були потворні — і він, і статуетка, — схожі одне на одного, як рідні брати.

Крамар сказав:

— З вас, пане Жане Варен, я взяв би за нього тисячу франків — скільки сам заплатив. Для всіх інших було б півтори тисячі, але для моїх клієнтів-митців у мене спеціальні ціни. Вони всі мене відвідують, пане Жане Варен. От, приміром, учора пан Бюснах купив у мене великого старовинного келиха. А то якось продав я пару таких свічників (правда ж, гарні?) панові Александру Єюма. Коли

¹ Шосе д'Антен — район у Парижі; символізував динамічність і сучасність; мав репутацію шумного царства багатства й моди. Тут жили переважно фінансисти і художники. (*Tут і далі — прим. ред.*)

б цю річ, що ви тримаєте в руках, вподобав пан Золя — вона була б уже продана, пане Жане Варен.

Письменник вагався: статуетка вабила його, однак ціна жахала. Він зовсім не зважав на цікаві людські погляди, ніби був сам десь серед пустелі.

Вона, охоплена хвилюванням, увійшла до крамниці, дивлячись просто на нього і не думаючи навіть, чи вродливий він, чи молодий, чи елегантний. Це ж був Жан Варен, славетний Жан Варен!

Після довгої внутрішньої боротьби і тяжких вагань письменник поставив ідола на місце.

— Hi. Це задорого, — промовив він.

Крамар подвоїв своє красномовство:

— О пане Жане Варен, задорого. Де ж таки! Ця річ варта двох тисяч, правду кажу.

Літератор відповів сумно, не зводячи очей з фігурки:

— Може, й так. Але для мене це дорого.

Тоді вона, охоплена безумною відвагою, наблизилася і запитала:

— А мені за скільки б ви цю річ віддали?

Здивований крамар відповів:

— Півтори тисячі, пані.

— Гаразд. Я беру.

Літератор, що досі й не помічав її, повернувся раптом і уважно, спостережливим поглядом, з трохи примурженими очима, спершу оглянув всю її постать, а тоді як знавець почав вдивлятися у деталі.

Вона була неймовірно гарна в цю хвилину, охоплена поривом, помолоділа під промінням збудженої пристрасті. Крім того, жінок, котрі купують

оздобу для столу за півтори тисячі франків, зустрінеш не щодня.

Раптом, виявляючи чарівну делікатність, вона обернулась до нього і сказала тремтячим голосом:

— Пробачте, добродію, я, може, надто похопилася; ви ж ішце не сказали свого останнього слова.

А він з поклоном:

— Я сказав його, пані.

Вона тоді знову схвильовано:

— В кожнім разі, тепер чи пізніше, аби ви лише надумались, ця річ може належати вам. Я тільки тому й купила її, що вона припала вам до смаку.

Він задоволено усміхнувся:

— Звідки ж ви мене знаете?

Тоді вона заговорила про своє захоплення його творами, назвала їх, виявивши у своїх похвалах велике красномовство.

Розмовляючи, він сперся лікtem на якийсь стіл і палко вдивлявся гострими, допитливими очима, намагаючись розгадати, що перед ним за особа.

Час від часу крамар, радий з цієї живої реклами, гукав, коли входили нові клієнти:

— Гляньте-но, пане Жане Варен, правда, гарненька річ?

І всі голови поверталися в той бік, а вона тримтіла від радості, що розмовляє на людях запросто з чоловіком, який має таке славетне ім'я.

Сп'яніла нарешті від цього всього, повна тієї відваги, що буває у полководця, коли він наказує іти в рішучу атаку, вона сказала:

— Добродію, зробіть мені велику-велику пріємність. Дозвольте вам подарувати цю річ на спогад

про жінку, яка безмежно шанує вас і яку ви бачили всього десять хвилин.

Він відмовився. Вона наполягала. Він, проте, опирається, від щирого серця сміючись.

Тоді вона затято мовила:

— Гаражд. Я сама віднесу до вас статуетку! Де ви мешкаєте?

Він не хотів казати своєї адреси, та вона спита-ла в крамаря, заплатила за свою покупку скільки треба було і метнулась наймати фіакр. Письменник кинувся їй навздогін. Він нізащо не хотів прийма-ти подарунок, не знаючи навіть, кому його можна повернути. Він наздогнав її, коли вона сідала вже в екіпаж, плигнув і собі ї, ледве не впавши, бо коні саме рушили, сів поруч неї, роздратований уже цією пригодою.

Він просив і вимагав облишити вигадку, та вона не піддавалась на жодні вмовляння. Доїхали до його дверей, і лише тоді дивачка оголосила йому свої умови.

— Я погоджусь, — сказала вона, — не залиша-ти вам цієї речі, якщо тільки ви пообіцяєте вико-нувати сьогодні всі мої бажання.

Пропозиція здалася йому такою цікавою, що він погодився.

— Що ви зазвичай робите о цій годині? — за-питала вона.

— Виїжджаю на прогулінку, — відповів він після деякого вагання.

Тоді вона рішучим голосом звеліла візникові:

— До Булонського лісу!

Візник рушив.

ПЕРШИЙ СНІГ

Довга дорога від Круазетта вигинається луком понад голубою водою. Ген, праворуч, випнувся далеко в море Естерель¹. Він заслоняє собою краєвид, замикаючи обрій, немов по-південному пишними декораціями, своїми численними дивовижними шпичастими вершинами.

Ліворуч острови Сент-Маргеріт та Сент-Онора, злігши на воду, показують свої зарослі ялинами спини.

І скрізь — понад широкою затокою, попід високими горами, що обступили Канни, — ніби дрімають на сонці біленські вілли. Видно здалека ті чистенькі будиночки; вони обсипали зверху донизу гори, сніговими цятками біліють на зеленому тлі.

Найближчі до води розчинили ґратчасті віконниці на розлогий шлях, куди набігають лагідні хвилі. Гарно, любо. Теплий зимовий день; ледве повіває у повітрі прохолода. З-за мурів виглядають із садків апельсинові та лимонні дерева, вкриті золотими плодами. Жінки з дітьми, які граються обручами, проходять помалу по алеї; інші балакають з чоловіками.

¹ Естерель — вулканічний гірський хребет у Франції, розташований на березі Середземного моря.

Молода жінка вийшла з маленького гарненького будиночка, що дверима виходить на Круазетт. Зупинилась на хвилинку, подивилася на людей, що гуляють по алеї, усміхнулася й повернула непевною ходою до вільної лавочки біля самого моря. Стомившись від отих двадцяти кроків, вона сіла, задихана. Обличчя в неї бліде як у мерця. Вона кашляє, притуляє прозорі пальці до вуст, ніби намагаючись спинити вибух кашлю, що знесилує її.

Дивиться на осяяне сонцем небо, де шугають ластівки, на далекі химерні вершини Естереля, на таке близьке, таке блакитне, таке спокійне, таке гарне море.

Усміхається, шепоче:
— Ой, яка я щаслива!

А вона знає, однаке, що має вмерти, що не побачить більше весни, що мине рік — і ці самі люди, які проходять повз неї дорогою, будуть знову вдихати тепле повітря цього любого краю зі своїми діточками, більшенькими вже трохи, і серця їхні сповнені будуть ущерть надією, коханням, щастям, тоді як бідне її тіло, що сьогодні ще в неї лишилось, зотліє у дубовій труні, і тільки самі кістки лежатимуть у шовковій сукні, яку вона собі придбала на смерть.

Її вже не буде. Життя триватиме для інших. А для неї воно скінчиться, скінчиться назавжди. Її вже не буде... Вона усміхається, вдихає, наскільки має сили в хворих своїх легенях, пахощі, що струмують у саду.

І mrіє.

Вона пригадує. Її віддали заміж — ось уже чотири роки — за нормандського дворяніна. Це був дужий хлопець, бородатий, червонолицій, широкий у плечах, невеликого розуму та веселої вдачі.

Одружили їх з матеріальних міркувань, а яких саме — вона й сама не знала. Вона охоче сказала б “ні”, але вийшло “так” — кивнула мовччи головою, щоб не перечити батькові та матері. Була вона парижанка, весела й життерадісна.

Чоловік відвіз її до свого нормандського замку, просторого, кам'яного будинку, оточеного величими, старезними деревами. З чільного боку заступали світ високі, густі ялини. Праворуч, крізь галавину, було видно зовсім голу рівнину, що простяглась аж до далеких ферм. Попід огорожею проходив путівець, що за три кілометри виводив на широкий шлях.

О, вона про все згадала: як прибула, перший день у новій оселі, своє відлюдне подальше життя.

Вийшовши з екіпажа, поглянула тоді на старий будинок і сказала сміючись:

— Невесело тут!

Чоловік і собі засміявся.

— Не біда! — сказав. — Звикнеш. Ось побачиш.

Я тут ніколи не нуджуясь.

Того дня вони все цілувались, і час для неї не протягся довго. На другий день знов почалися по-цилунки, і, правду кажучи, так було цілісінький тиждень.

Потім вона взялася обставляти дім. Пройшов місяць. Дні минали у клопоті — не такий-то був і клопіт, а не було коли і вгору глянути. Вона дізнавалася про вартість, важливість дрібничок у житті.

Зрозуміла, що можна цікавитись ціною на яйця — вони коштують то більше на кілька сантимів, то менше, залежно від пори року.

Було літо. Вона ходила на поле, дивилася, як жнуть. Веселе сонце підтримувало веселощі у неї в серці.

Настала осінь. Чоловік став ходити на полювання. Він ішов з дому рано з двома собаками — Медором та Мірзою. Вона заставалась сама; не журилася врешті, що нема коло неї Анрі. Хоч і любила його дуже, проте могла без нього обходитись. Коли він вертався, вона впадала особливо коло собак. Дбала за них щовечора, доглядала, як мати, голубила без кінця, давала безліч пестливих прізвиськ — таких їй і на думку не спадало прикладати до чоловіка.

Він щоразу розповідав їй про полювання. Казав, де саме натрапив на куріпок, дивувався, що не знайшов зайця в конюшині у Жозефа Ледантю, чи обурювався з учників пана Лешапельє з Гавра, який весь час вештався по його маетку, щоб вплювати ту дичину, яку зжене він, Анрі де Парвіль.

Вона відказувала на те:

— Справді, це недобре, — а сама думала про щось зовсім інше.

Прийшла зима, нормандська зима, холодна, дощова. Зливи спадали без кінця на високий гранчастий шиферний дах, що гострим шпилем здіймався до неба. Дороги стали мов багнисті річки, а поле наче море з болота. Тільки й чути було, як дзюркотить вода, тільки й руху надворі, що крутилися колесом круки, розстелялись, мов хмари, падали на поле і знову здіймались.